

แนวคิดและที่มาของภาพยนตร์สารนิพนธ์เรื่อง “วิถีดวงจันทร์”

แนวคิดของภาพยนตร์เรื่องนี้ เริ่มมาจากการที่ผมได้มีโอกาสชมภาพยนตร์ของวิม เวนเดอร์ส และยาสุจิโร่ โอสุ จากการจัดฉายในเมืองไทยโดยสถาบันเกอเธ่และศูนย์วัฒนธรรมญี่ปุ่น เมื่อประมาณสองสามปีก่อน ผมได้พบประสบการณ์ใหม่ที่ทำให้รู้สึก เกี่ยวกับทัศนคติต่อโลกและชีวิตของตนเอง ภาพยนตร์ของโอสุ ทำให้ผมตระหนักถึงความเป็นจริงของชีวิตที่ว่า ไม่มีสิ่งใดเลยที่เราจะจุดรั้งไว้กับตัวเองได้ ไม่ว่าจะ เป็นสภาพบ้านเรือน ครอบครัว ผู้คน วิถีชีวิต วัฒนธรรมในอดีต แม้ว่าสิ่งเหล่านั้นจะสวยงาม อบอุ่น หรือไม่ว่าเราจะโหยให้อาลัยหาสักเท่าใด วิถีทางของโลกก็จะต้องเปลี่ยนแปลงไป จะดีขึ้นหรือเลวลง คงตัดสินลำบาก หากแต่เราทุกคนต่างก็มีชีวิตอยู่ในช่วงยุคสมัยหนึ่ง ๆ อันจำเพาะ อยู่ในโลกของความทุกข์สุขอันเฉพาะเจาะจงเพียงสำหรับตัวเราเองเท่านั้น โอสุไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์ความเจริญสมัยใหม่ แต่เขาทำให้ผมตั้งคำถามกับวิถีชีวิตยุคใหม่ ซึ่งผมดำรงชีวิตอยู่ โดยการแสดงให้เห็นถึงความสวยงาม ความสุข ความเศร้า ของชีวิตในยุคของคนรุ่นเขาและรุ่นก่อนหน้า และแสดงให้เห็นว่ามันได้ถูกกัดกร่อน เปลี่ยนแปลงและเสื่อมสลายไปอย่างช้า ๆ ได้อย่างไร โดยวิธีการที่ละเมียดละไม โหยหา แต่ก็มิได้กล่าวโทษหรือโยนความผิดให้กับใครหรืออะไร เขาเพียงแต่เฝ้ามองชีวิตสมัยใหม่อย่างงุนงง และหวนหาวันคืนเก่า ๆ ที่สวยงามเท่านั้นเอง

ขณะที่โอสุเป็นตัวแทนของสิ่งสวยงามที่ผ่านเลย แต่เวนเดอร์สเป็นตัวแทนของผู้คนสมัยใหม่ ที่ยังคงงุนงงกับวิถีชีวิต ผู้คน วัฒนธรรม บ้านเรือนในยุคสมัยใหม่ ผมเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งกับทัศนะของเวนเดอร์ส ที่กล่าวว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับคน กับโลก ไม่สามารถนำมาถ่ายทอดเป็นคำพูดที่สั้นไหล หรือถ้อยคำที่มีความหมายได้ [Wender's point of view is that what happens to people and the world can't be put into flowing speech or straight lines of meaning] และตรงนี้เองที่ผมนำมาใช้เป็นแก่นความคิด ของภาพยนตร์ส่วนตัวเรื่องนี้ โดยผมให้ตัวละครเอกของผม เป็นคนที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในหนึ่งวัน ซึ่งไม่มีคำอธิบายจากอะไรหรือใครให้เขาเข้าใจได้ และตัวละครทั้งหมดในเรื่องเป็นบุคคลที่อาจจะเป็นใครก็ได้ ในเรื่องไม่มีใครรู้จักใครมาก่อน ทุกคนเข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวละครเอกอย่างผิวเผิน แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการให้ประสบการณ์แก่กัน จนจบเรื่องก็ยังไม่มีการรู้จักใครจริง ๆ แต่ละคน

เพียงผ่านเข้ามาในชีวิตของกันและกัน แล้วก็แยกกันไปตามวิถีทางของโลก โดยมีคำอธิบายการกระทำอะไรให้แก่กัน รวมทั้งคนดู ก็ไม่รู้จักชื่อตัวละครสักคน ทุกสิ่งทุกอย่างไม่มีคำอธิบายที่สิ้นไหล ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้ชมที่จะอธิบายกันเอง แต่บรรยากาศที่ผมอยากสื่อให้เห็นก็คือ ความว่างเปล่าของโลก เรื่องไร้สาระที่น่าเศร้าในโลก และความมั่งคั่งที่สูญหายไป ผมพยายามที่จะสื่อถึงสิ่งเหล่านี้ด้วยเหตุการณ์ธรรมดา ๆ ที่ตรงไปตรงมา เรียบง่าย ปลอ่ยให้สิ่งต่าง ๆ เปิดเผยตัวมันเองออกมา ทั้งสภาพบ้านเรือน ผู้คน บรรยากาศ แวดล้อม ผมต้องการสร้างบรรยากาศของภาพยนตร์ที่เว้นช่องว่างให้ผู้ชมเติมต่อความรู้สึกเอาเอง ไม่ได้มุ่งหวังจะสั่งสอน ชี้นำ หรือให้คำตอบอะไรกับชีวิตเพียงแต่ต้องการชักชวนให้ผู้ชมนั่งลง แล้วคิดไปเรื่อย ๆ

ผมอาจมีคำอธิบายให้บ้างสำหรับตัวละครเอกของผม ก็คือ ถ้าใครเคยดูภาพยนตร์เรื่อง **A RIVER RUNS THROUGH IT** มีอยู่ตอนหนึ่งที่พี่น้องสองคนนอนมองท้องฟ้าอยู่ด้วยกัน พี่ถามน้องว่า โตขึ้นนายอยากเป็นอะไร คนน้องตอบว่า เขาอยากเป็นคนตกปลาเทร้ำท์แบบฟลายฟิชซิง คนพี่ก็บอกว่า ไอนั้นมันไม่ใช่ “งาน” มันไม่ได้มีความหมายอะไร [That's no such thing] คนน้องก็เลยบอกว่างั้นเป็นนักมวยก็ได้(พะ)

ตัวละครเอกของผมก็เช่นเดียวกัน เขาไม่ได้ปรารถนาจะทำหรือ “เป็น” อะไรที่ยิ่งใหญ่ เขาเพียงแค่อชอบถ่ายรูป “พระอาทิตย์ตก” ซึ่งมันไม่ใช่ “งาน” ในความหมายของคนผู้เดินตามวิถีทางของโลก แต่เขาก็ไม่ได้ปฏิเสธถ้าจะต้องไปเป็นนายกรัฐมนตรี หรือทำในสิ่งที่คนทั่วไปมองว่ามันเป็น “งาน” ที่แท้จริง เพียงแต่ถ้าจะให้เขาเปลี่ยนทัศนคติว่า “งาน” เหล่านั้นคือสาระอันแท้จริงของชีวิต เขาก็คงทำไม่ได้ และเกียจคร้านเกินกว่าจะไปอธิบายเหตุผลว่าทำไมเขาถึงไม่ต้องการจะ “เป็น” หรือปรารถนาจะทำอะไรที่มันยิ่งใหญ่ ปรารถนาที่จะสร้างโน้่นสร้างนี่ หรือเข้าไปควบคุมชีวิตคนอื่น และก็ตอบไม่ได้อีกเช่นกันว่าสิ่งที่เขาปรารถนาจะทำนั้นมันมีสาระอะไรที่ตรงไหน (ซึ่งจริงๆ แล้วมันอาจจะไม่มีสาระอะไรเลย แล้วก็ไม่รู้ด้วยว่าทำไมต้องมี)

คนประเภทนี้เองที่ อัลแบร์ต การ์มูส เรียกเขาว่า “เมอโซ” ส่วนผมเรียกว่าเป็นคนที่เดินตาม “วิถีดวงจันทร์” คนพวกนี้อาจไม่มีความหมายในโลกที่กลางวันมีดวงอาทิตย์ กลางคืนมีไฟฟ้าสว่างไสว เขาอาจไม่มีแสงสว่างในตัวเองมากพอจะให้ผลประโยชน์อะไรกับใครได้ อาจไปไหน

ไม่ได้นอกจากเดินหวนอยู่รอบโลก แต่เขาก็ไม่ใฝ่ฝันจะเป็นดวงอาทิตย์ และไม่ปรารถนาจะเป็นหลอดไฟ เพราะเขามีวิถีทางของความคิดความรู้สึก ความสุขทุกข์ รั้นทต หรือรึ้นหรมย์ในวิถีทางอย่างทีตนเองเป็นอยู่

สำหรับผมแล้วถ้าจะมีการทำโคลนนิ่ง [Clonning] ในอนาคต มนุษย์ผู้เดินตามวิถีดวงจันทร์แบบนี้สมควรได้รับเลือกให้ทำโคลนนิ่ง มากกว่าพวกอัจฉริยะ พวกมหามนุษย์ไซเบอร์พังก์ หรือแม้แต่ตัวการคนต้นคิดในการทำโคลนนิ่งเองเสียอีก ผมเชื่อเอาจริง ๆ ว่าโลกนี้มีคนเก่งมากเกินพอแล้ว ทีเราต้องการจริง ๆ อาจเป็นเพียงคนธรรมดา ๆ ทีไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าคนธรรมดา

ขั้นตอนก่อนการถ่ายทำ [Pre-production]

ผมได้ประมวลขั้นตอนก่อนการถ่ายทำดังนี้ คือ

1. เขียนบทภาพยนตร์ /ทำ Shooting Script (ในงานชิ้นนี้ เนื่องจากเป็นภาพยนตร์ขนาดค่อนข้างสั้น ผมจึงใช้วิธีการวาด Story Boards ซึ่งผมถนัด และสะดวกในการทำงานมากกว่า)
2. หาโลเกชั่น
3. ติดต่อนักแสดงและทีมงาน
4. ทำ สคริปต์เบรคดาวน์ (เพื่อกำหนดตารางการถ่ายทำ และกำหนดงบประมาณ)
5. ติดต่ออิมูปรณ์ เช็คความพร้อมของอุปกรณ์/ขอสถานที่
6. ทำการฝึกซ้อมนักแสดง
7. สั่งซื้อฟิล์ม

หลังจากงานเขียนบทภาพยนตร์ซึ่งกินเวลาค่อนข้างนานเกินไปมากทีเดียวสำหรับภาพยนตร์ขนาดสั้นเช่นนี้ ซึ่งก็เป็นเพราะว่าผมมีเรื่องทีอยากจะทำภาพยนตร์อยู่ในหัวมากเกินไป มีทังทีทำได้ และคิดวาคงทำไม่ได้แน่นอน จนในที่สุดผมก็มาได้ข้อสรุปกับตัวเองวาทต้องการนำเสนอความคิดอะไร (ซึ่งได้กล่าวไว้โดยละเอียดในบทนำ) แล้วก็มานั่งคิด และหาคำตอบให้กับตัวเองได้วาท ภาพยนตร์ต้องเริ่มจากข้อจำกัดเริ่มต้นทีวาท นีคือภาพยนตร์ของ “มือสมัครเล่น” ไม่ว่าจะเป็นทีทีมงาน นักแสดง เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ดั้งนั้นการคาดหวังวาทจะทำงานให้ได้ออกมาแบบมืออาชีพย่อมเป็นเรื่องเพ้อฝัน ดั้งนั้นเราต้องคำนึงถึงข้อจำกัดของความเป็มือสมัครเล่น ตั้งแต่ขั้นตอนการเขียนบท